

فاعلیت خداوند

محمد حسن قدردان قراملکی

www.ketab.ir

فاعلیت خداوند

محمدحسن قدردان قراملکی
عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ سوم: ۱۴۰۳

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

طراح جلد: سید ایمان نوری نجفی

چاپ و صحافی: آلازوی دیدار

سرشناسه: قدردان قراملکی، محمدحسن، ۱۳۶۴ -

عنوان و نام پدیدآور: فاعلیت خداوند/ محمدحسن قدردان قراملکی.

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۴۰۳.

مشخصات ظاهری: ۳۶۰ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۸-۴۸۸-۱

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه. یادداشت: نمایه.

موضوع: خدا-- اراده.

موضوع: God -- Will.

موضوع: فعل (فلسفه) -- جنبه‌های قرآنی.

موضوع: Act (Philosophy) -- Qur'anic teaching.

موضوع: جبر و اختیار.

موضوع: Free will and determinism.

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رده‌بندی کنگره: BP ۲۱۸ / ۵

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۷۳۳۳۰۸۸

دفتر مرکزی: تهران، خیابان شهیدبهشتی، تقاطع بزرگراه

شهید مدرس، پلاک ۵۶، تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۳۴۱

فروشگاه کتاب اندیشه: تهران: خیابان انقلاب، روبروی

درپ اصلی دانشگاه تهران، پلاک ۱۳۲۸، تلفن: ۶۶۱۷۵۶۷۰

قیمت کتاب مطابق QR کد پشت جلد

و مراجعه به آدرس وبگاه www.poiict.ir

همه حقوق محفوظ است

فهرست

پیشگفتار.....	۱۵
مقدمه.....	۱۹
۱. تبیین موضوع تحقیق.....	۱۹
۲. اهمیت بحث.....	۲۰
۳. ضرورت تحقیق.....	۲۲
۴. پیشینه تحقیق.....	۲۲
۵. سؤالات اصلی و فرعی.....	۲۳
۶. فرضیه تحقیق.....	۲۴
۷. نوآوری های تحقیق.....	۲۴
فصل اول: مفاهیم.....	۲۷
مبحث اول: تعریف علت و اقسام آن.....	۲۷
۱. تعریف علت.....	۲۸
۲. اقسام علت.....	۳۰
۱-۲. علت موجد «ابداع و ایجاد از عدم».....	۳۱
۲-۲. علت معده.....	۳۲
مبحث دوم: اقسام فاعل.....	۳۲
۱. تقسیم مشهور.....	۳۲
۲. ارائه ملاک برای تقسیم فاعل.....	۳۵
مبحث سوم: صفات ذاتی و نسبت آن با ذات الوهی.....	۳۸

- ۱۷۹..... ۲-۲. وحدت وجود.....
- ۲-۳. جسم ناتوان از فاعلیت (علیت حقیقی اجسام مستلزم تأثیر «عدم» در
ایجاد)..... ۱۷۹
- گفتار سوم: نظریه تشآن عرفا (ارجاع علیت به تشآن)..... ۱۸۱
۱. تبیین نظریه ۱۸۱
۲. رابطه تجلی (فعل) و احد الهی با نظریه خلق مدام ۱۸۶
۳. مبانی و ادله نظریه ۱۸۹
۴. اشکال‌های نظریه تشآن و مظهریت ۱۸۹
- ۴-۱. لازمه مظهریت، انکار نظام علیت ۱۸۹
- ۴-۲. ابهام در چگونگی نقش وسایط ۱۹۰
- ۴-۱-۲. نقش واسطه صرف ۱۹۱
- ۴-۲-۲. نقش علت اعدادی ۱۹۲
- ۴-۲-۳. نقش علت طولی ۱۹۳
- گفتار چهارم: دیدگاه مختار (تکمیل نظریه علل طولی) ۱۹۳
- تفصیل بین عالم مجرد و ناسوت (نقش عالی ایجاد و اعدادی) ۱۹۴
- مبحث دوم: تحدید فاعلیت مباشر خدا به مخلوق اول ۱۹۶
- گفتار اول: نظریه تفویض ۱۹۷
۱. تبیین نظریه و قائلان ۱۹۷
۲. تفویض و نقش تکوینی اهل بیت علیهم‌السلام و ملائکه ۲۰۱
- ۲-۱. تبیین نقش اهل بیت از طریق علیت طولی ۲۰۲
- ۲-۲. تبیین نقش اهل بیت از طریق مظهریت ۲۰۳
- ۲-۳. تفویض و نصوص دینی ۲۰۳
- گفتار دوم: علیت طولی (جمع فاعلیت خدا و علیت) ۲۰۷
۱. تبیین نظریه ۲۰۸
۲. ادله دیدگاه ۲۱۴
- ۲-۱. رویکرد عقلی ۲۱۴
- ۲-۱-۱. قاعده الواحد (لزوم حصر فعل مباشر خدا به فعل واحد) ۲۱۴

- ۲-۱-۲. توقف تمام حوادث مادی بر امکان و استعداد بیشین (استحاله تأثیر مجرد بر مادی) ۲۱۵
- ۲-۱-۳. تأثیر مباشر خدا در جهان مادی مستلزم تغییر در ذات الهی. ۲۱۷
- ۲-۱-۴. عدم قدرت خدا بر خلق اعراض (تغییر و تحولات اجسام) .. ۲۱۹
- ۲-۱-۵. اجتناب از لزوم لغویت ۲۲۰
- ۲-۲. رویکرد قرآنی ۲۲۰
- ۲-۳. رویکرد روایی ۲۲۳
۳. اشکال‌های نظریه علل طولی و پاسخ آنها ۲۲۴
- ۳-۱. برگشت به تفویض (تنافی با اطلاق قدرت و توحید افعالی) ۲۲۴
- ۳-۲. ناسازگاری با آیات دال بر اطلاق خالقیت، فاعلیت و مؤثریت خدا ۲۲۶
- ۳-۳. ابهام در چگونگی فاعلیت علل طولی ۲۲۷
- گفتار سوم: علت طولی و اختصاص فعل مباشر خدا به موارد خاص (معجزات) ۲۲۹
۱. تبیین نظریه و قائلان ۲۲۹
- ۱-۱. امامیه و اندکی از اشاعره ۲۲۹
- ۱-۲. عالمان غربی ۲۳۰
۲. عدم امکان تصور اراده و فعل خاص برای خدا ۲۳۴
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۲۳۶
- فصل پنجم: ازلیت و ابدیت فاعلیت خدا** ۲۳۹
- مبحث اول: قائلان به ازلیت فاعلیت خدا و ادله آن ۲۴۱
۱. تعریف حدوث و قدم و اقسام آن ۲۴۱
- ۱-۱. حدوث و قدم زمانی ۲۴۲
- ۱-۲. حدوث و قدم ذاتی ۲۴۵
- ۱-۳. حدوث و قدم بالحق ۲۴۶
۲. تبیین نظریه و انگیزه قائلان آن ۲۴۷
- گفتار اول: ادله عقلی نظریه ۲۵۱
۱. علت تامه بودن ذات الوهی ۲۵۱
۲. استحاله تعطیلی فیض الهی ۲۵۳

۳۰۶.....	۱۲-۲. ادله ازلیت و ابدیت فاعلیت خدا.....
۳۰۶.....	گفتار دوم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۳۰۶.....	۱. فاعلیت خدا.....
۳۰۹.....	۲. نقش علم در فاعلیت خدا.....
۳۱۰.....	۳. نقش مشیت و اراده در فاعلیت خدا.....
۳۱۲.....	۴. نقش عشق، حب، جود در فاعلیت خدا.....
۳۱۲.....	۵. نقش حکمت و غایت در فاعلیت خدا.....
۳۱۳.....	۶. نقش قدرت در فاعلیت خدا.....
۳۱۵.....	۷. گستره فاعلیت خدا.....
۳۱۵.....	۸. ازلیت و ابدیت فاعلیت خدا.....
۳۱۷.....	کتابنامه.....
۳۱۷.....	۱. فارسی.....
۳۲۴.....	۲. عربی.....
۳۳۵.....	فهرست آیات.....
۳۴۱.....	فهرست روایات.....
۳۴۳.....	فهرست اشعار.....
۳۴۵.....	نمایه.....
۳۵۱.....	نمایه موضوعی.....

پیشگفتار

در پرتو پیروزی انقلاب اسلامی ایران، بار دیگر تعالیم متعالی و مترقی اسلام، به عنوان معارف نجات‌بخش، در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر گردید. تجدید حیات اسلام، از سویی سبب بیداری و خودباوری ملت‌های مسلمان شد، از دیگر سو باعث نمایان شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکتب‌های بشرساخته و نظام‌های مبتنی بر آنها در میان دیگر ملل گشت.

بایستگی بسط تحقیق و مطالعه متقن و منسجم، نظریه‌پردازی و نوآوری در زمینه مبانی معارف دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن را ضرورت پرداخت عالمانه و روزآمد به «حوادث واقعه فکری»، به فراخور شرایط کنونی و درخور این رستخیز رهایی‌بخش و نیز لزوم آسیب‌شناسی فرهنگ ملی، دفاع درست و دقیق از دین و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی آن و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی- پژوهشی ممحض و کارآمدی را فرض می‌نمود. به اقتضای ضرورت‌های پیشگفته، حسب الامر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و با تلاش و تدبیر آیت‌الله علی‌اکبر رشاد، «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» به عنوان نهادی علمی- فکری، دانشگاهی- حوزوی، در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

پژوهشگاه دارای شخصیت حقوقی مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی است که اکنون در قالب چهار پژوهشکده «حکمت و دین پژوهی»، «نظام‌های اسلامی»، «فرهنگ و مطالعات اجتماعی»، «دانشنامه‌نگاری دینی»

اثر «فاعلیت خداوند»، نتیجه یکی از پژوهش‌های مشترک گروه «کلام» با «قطب علمی فلسفه دین» است که توسط محقق ارجمند جناب حجت الاسلام والمسلمین محمدحسن قدردان قراملکی، عضو هیئت علمی گروه کلام پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی به سامان رسیده است.

نویسنده محترم در «فاعلیت خداوند» تلاش می‌کند چگونگی آغاز فاعلیت خداوند، ادامه و گستره آن و نقطه پایان یا سیر جاودانه آن را با رویکرد کلام عقلی تبیین نماید. این کتاب در قالب پنج فصل به مباحثی چون «چگونگی فاعلیت خدا»، «نقش صفات ذاتی خدا در فاعلیت»، «گستره فاعلیت مباشر خدا» و «ازلیت و ابدیت فعل الهی» پرداخته است.

نویسنده ارجمند کتاب، در سال‌های اخیر در حوزه شناخت خدا به تحقیقاتی پرداخته است و در این حوزه آثاری به نام‌های «خدا در تصور انسان»، «اسماء و صفات خدا»، «قاعده الواحد از منظر متکلمان»، «علم و اراده الهی»، «راز خلقت و بقا» و «توحید ذاتی و وحدت وجود از نگاه کلامی» را به مخاطبان تقدیم نموده است.

در پایان از تمامی اعضای محترم شورای علمی گروه کلام، قطب علمی فلسفه دین و ارزیابان محترم جناب حجت الاسلام والمسلمین قاسم ترخان و دکتر عین‌الله خادمی و به‌ویژه مؤلف گرامی که با سعه صدر در تولید و بالندگی اثر تلاش کردند و همچنین سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی که مسئولیت آماده‌سازی، انتشار، و توزیع آن را بر عهده دارد، قدردانی نموده و توفیق‌اتشان را از خدای سبحان خواستاریم و از استادان و صاحب‌نظران درخواست می‌شود با ارائه نظرهای ارزنده خود، ضمن کمک به تکمیل این تحقیق ارزشمند، ما را در ارائه آثار برتر دیگر یاری فرمایند.

قطب علمی فلسفه دین

گروه کلام

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی